

L'arboça

(ALDC, V, 1204. L'arboça)

L'arboça, fruit de l'arboç o arbocer (*Arbutus unedo*), en llatí es deia ARBŪTUM, mentre que l'arbust s'anomenava ARBŪTUS. Aquest mot, adjectivat en ARBŪTĒUS i homonimitzat formalment amb ALBŪTIUS 'asfòdel', es canvià en *ARBŪCIUS en llat. vg., origen de *arboç* (s. XV), aplicat a l'arbust i al fruit, i que coneix diverses var. fonètiques: *arborç* 140, amb dilació de bategant, *arborço* 133, format sobre el pl. *arborços* (com *arboço* 75), *asborç* 49, 140, amb dissimilació de ròtiques (com el vulgar mall. *astrosi* < *artrosi*); *alboç* 180, 182, *alborç* 155, 175, amb substitució del segment inicial *ar-* per l'article *al-*, com *alborço*, simplificat en *aborço* 154 i *borço* 162, *alamborç* 148, i, amb pas de *al-* > *am-* i metàtesi, *ambroç* 152, *ambroço* 173 (com *albercoc* > dial. *ambercoc*). L'alg. *arboix* 85 (pron. *alboix*) ha sofert el lambdacisme propi del dialecte (com *germà* > *jalmà*) i ha palatalitzat la sibilant final, canvi que no té res a veure amb el sard, on el fruit es diu *mela e lidore*, amb altres var.

Quant a *arboça* (var. *asboça* 81, per dissimilació de bategants), més que derivar-lo del llat. ARBŪTĒA (DCVB), sembla millor considerar-lo un femení de *arboç*, atesa la seva documentació tardana ("El fruyt de arbossera", Figuera, 1840); tanmateix, atenent a la seva localització rossellonesa i balear, es podria pensar en un occitanisme; var. *arbroça* 107, amb repercussió de la bategant (com *murta* > *murtra*);

albroça 142, *albro[θ]a* 132, 139, *albor[θ]a* 134, amb canvi *ar-* > *al-* per dissimilació de bategants.

Són de notable extensió algunes unitats perifràstiques:

1) *cirera* (o *cirereta*) d'*arboç* o, simplement, *cirera* 125 (< CERASIA), per la rojor del fruit comparada amb la de les cireres; var.: *cidera* d'*arboç* 46, amb dissimilació de bategants; *cirera* d'*albroç* 16, ~ d'*alborç* 131, 136, ~ d'*asborç* 41, ~ d'*asborcer* 51, ~ d'*arbocer* 65, ~ d'*alborzer* 130; *cirera alborda* 137, per atracció de l'adj. *borda*; *cirera de bosc* 37, per contrast amb la cultivada;

2) *cirereta* (o *cirera*) de *pastor* (var. *cirereta de pa de pastor* 121), que al·ludeix al caràcter salvatge del fruit;

3) el nucli canvia en els casos de *bola* d'*asborcer* 51, per la forma arrodonida, i *mançaneta de pastor* 118, 137, per comparació del fruit amb una mançana o poma petita. L'original ross. *llepota* 16 (var. *llepota* 8, 13) és d'origen incert, potser preromà. *Madronyo* (var. *modronyo* 138, 166) és pres del cast. *madroño*, que, com el port. *medronho*, és d'origen fosc, potser preromà.

Pel que fa a la distribució areal, *arboç* és sobretot val.; *cirera* d'*arboç*, predominantment del cat. central; *cirereta de pastor*, nord-occ. i part sud del cat. central; *arboça*, bal.; *llepota*, ross., i l'interferit *madronyo*, alacantí.

Són mots normatius *arboça*, des del DOrt, 1917; *cirera* d'*arboç* i *cirera de pastor* (*arboç* com a nom de l'arbust), des del DGJ, 1932.

